

Наталія Чабала

ПОЛІТИКА ЄС ЩОДО ПІВДЕННО-СХІДНОЇ АЗІЇ: СПІВПРАЦЯ У РАМКАХ АСЕМ

Статтю присвячено історії й витокам створення Форуму Азійсько-Європейської співпраці (ASEM), завданням і принципам його діяльності, напрацюванням з початку створення й ролі ЄС у цьому процесі.

Ключові слова: *Європейський Союз, Південно-Східна Азія, співпраця, Азійсько-Європейський Форум.*

У країнах Західної Європи наприкінці 90-х років ХХ ст. відбулося поглиблення інтеграційних процесів. Початок новому етапові розвитку інтеграції покладено підписанням Маастрихтського договору 1992 року, згідно з яким було засновано Європейський Союз на базі Європейських Співтовариств. Країни-члени ЄС стали на шлях об'єднання зусиль у реалізації спільної зовнішньої політики й політики безпеки, будівництва економічного й валютного союзу, запровадження єдиної європейської валюти. Інтеграція в межах ЄС значно вплинула на зростання політичної ролі ЄС у світі, посилення позицій ЄС у світовій економіці.

Одним із важливих напрямів політики ЄС є співпраця з країнами Південно-Східної Азії. Бурхливий економічний розвиток азійських країн наприкінці ХХ ст. збільшив інтерес ЄС до цього регіону, що надало поштовх для налагодження торговельно-економічних зв'язків, здобуття нових ринків для європейських товарів, поглиблення політичних відносин, поширення демократичних цінностей. Країни Південно-Східної Азії прагнули отримати нові технології з Європи, розширити свої торговельні зв'язки, поглибити політичний діалог. Загалом, взаємовигідна співпраця значно посилила політичні та економічні позиції як однієї, так й іншої сторони на світовій арені.

Важливим етапом у розвитку взаємовідносин між ЄС і країнами Східної Азії стало створення 1996 року Форуму Азійсько-Європейської співпраці (АСЕМ) – (Asia-Europe Meeting – ASEM). Уперше сформувався механізм постійного діалогу, рівноправного стосовно всіх партнерів двох частин світу, різноманітного за змістом, починаючи з політики, економіки, культури і закінчуючи іншими галузями діяльності суспільства. Утворення АСЕМ стало необхідністю, що відображало тенденцію зміцнення співпраці між країнами і регіонами, зростаючу роль Азійського регіону, прагнення як Азії, так і Європи до діалогу.

З початку свого існування азійсько-європейська співпраця сприяла значному розширенню багатогранних зв'язків між країнами двох континентів. Шукаючи свої перспективи участі у Форумі, багато країн Азійсько-

Тихоокеанського регіону, такі, як Індія, Пакистан, Австралія, Нова Зеландія та Росія невдовзі висловили бажання приєднатися до цього процесу.

Наразі Форум об'єднує 45 партнерів з обох континентів, у тому числі Європейську Комісію ЄС, Секретаріат АСЕАН, налічує понад 3 млрд. людей (58% населення планети), охоплює 60% усієї світової торгівлі й 50% ВВП світу, пов'язуючи практично всю Європу та Азію¹.

На майбутньому Саміті АСЕМ у Брюсселі (Бельгія) 4-5 жовтня 2010 р. країни-члени знов розглянуть багато нагальних питань взаємовідносин: від подолання економічної кризи й проблем збереження навколишнього середовища до теми морського піратства, регіональних проблем (Бірма/М'янма, Корейський півострів) та освітніх проектів, академічних обмінів науковцями й студентами. Важливим і епохальним кроком буде прийняття нових членів: Росії та Австралії².

Важливу роль у політиці України відіграють як відносини з Європейським Союзом, так і країнами Південно-Східної Азії. Для українських дослідників і політиків актуальною темою є взаємовідносини між ЄС і регіоном Східної Азії, зважаючи на значний розвиток і посилення їх позицій у світі за останні десятиліття. Україна могла б також використати досвід міжрегіональної співпраці в побудові свого стратегічного курсу як щодо Азійського регіону, так і ЄС.

Аналізуючи дослідження й публікації, присвячені проблемам трансрегіональної співпраці у рамках АСЕМ, можна свідчити про недостатнє висвітлення цієї теми українськими дослідниками. Водночас європейські та азійські дослідники приділяють значну увагу питанням взаємовідносин Європи та Азії у рамках АСЕМ. Серед європейських науковців варто виділити наступних: Юрген Руеланд, Поль Велфенс, Поль ван дер Велде, Сілліан Ріан, Франц Ніппінг. Проблеми міжрегіональної співпраці й діяльності АСЕМ у своїх працях розглядали такі азійські дослідники, як Лей Ві Йео, С.Сутіфанд, Нгуен Зуї Куї та ін. Багато розробок проводяться на базі інституту Азійсько-Європейських студій в Сінгапурі при Фундації «Азія-Європа» (ASEF – Asia-Europe Foundation), створеної 1997 року як елемента процесу АСЕМ, з метою поширення співпраці через культурні, інтелектуальні обміни.

Метою цієї розвідки є дослідження передумов та історії налагодження взаємовідносин між ЄС і країнами Південно-Східної Азії в другій половині ХХ ст., розкриття витоків АСЕМ, його ролі у регіоні й на міжрегіональному рівні, аналіз структури роботи і механізму взаємодії Форуму, порядку прийняття рішень, з'ясування мети і принципів діяльності АСЕМ і висвітлення деяких досягнень за період 14-літньої діяльності.

З початком інтеграційних процесів у 60-80-х роках ХХ ст. Європейські Співтовариства виявляли інтерес до азійського регіону і прагнули налагодити співпрацю більшою мірою в економічній галузі. Азійські країни, зі

свого боку, також були зацікавлені у встановленні зв'язків із країнами Європи. Після Другої світової війни більшість азійських країн брали участь у багатосторонніх відносинах з Європейським Співтовариством. Так, Таїланд першим установив відносини з ЄС 1962 року, Філіппіни 1964 року, Малайзія та Сінгапур 1972 року. Однак у період «холодної війни» США приділяли особливу увагу Азійсько-Тихоокеанському регіону, а саме Південно-Східній Азії, що не могло не вплинути на відносини між ЄС і цими країнами, обмежуючи їх потенціал³.

Із заснуванням 1967 року АСЕАН (Асоціації країн Південно-Східної Азії), куди ввійшли Індонезія, Малайзія, Сінгапур і Таїланд, відносини з ЄС погнали і вже 1972 року відбулася перша зустріч задля встановлення відносин з ЄС. На початку відносини ЄС-АСЕАН були, переважно, торговельно-економічними і мали на меті отримання більшого доступу до ринків збуту⁴. У вересні 1974 р. сформовано Об'єднану групу по вивченню можливостей подальшої співпраці, що дало поштовх до її розширення не лише у торгівлі, а й сільському господарстві, промисловості, спільній розвідці природних копалин АСЕАН, мобілізації капіталу для фінансування проектів АСЕАН⁵. З 1978 р. політичний діалог став важливою частиною порядку денного для Зустрічі міністрів АСЕАН – ЄС. Угоду про Співпрацю між АСЕАН та ЄЕС (Європейське Економічне Співтовариство) підписано в березні 1980 р. в Куала-Лумпурі. Вона передбачала поглиблення економічних, а також соціальних і культурних зв'язків двох регіонів, погнання міжнародної торгівлі. Дві Сторони погодилися надати одна одній статусу привілейованого партнера в торгівлі. Відносини між регіонами піднесли на новий щабель розвитку⁶.

Незважаючи на всі позитивні моменти, відносини ЄС-АСЕАН, більшою мірою, розглядалися як відносини «донора – отримувача». Це були нерівноправні стосунки, де країни АСЕАН неминуче були у слабшому торговельному становищі⁷.

Протягом 80-х – першої половини 90-х років співпраця ЄС та АСЕАН нарощувала оберти як в економіці, так і політиці. ЄС почав розглядати країни АСЕАН як надійного партнера в регіоні, особливо в економічній галузі, та як плацдарм для розширення азійсько-європейських відносин загалом. Швидко зростаючий ринок з 500-мільйонним населенням приваблював європейські держави. Тому ЄС вирішив акцентувати увагу на чутливих політичних питаннях (права людини, демократизація тощо) та зосередитися на прагматичному курсі: сфокусуватися на розвитку економічних відносин. Це також треба розглядати у контексті кардинальної зміни політики ЄС стосовно Азії, що яскраво відображено у Повідомленні Європейської Комісії «В напрямі Нової Азійської Стратегії» 1994 р. Згідно з цим документом, відносини між ЄС та АСЕАН визначалися як пріоритетні та основоположні для подальшої співпраці нового рівня, що ЄС планував в Азії.⁸

Країни Північно-Східної Азії, зокрема Японія, Китай, Південна Корея, мали різнопланові відносини з Європейським Співтовариством. Японія прагнула використовувати зв'язки з ЄС, здебільшого, для того, щоб отримати торговельні преференції в рамках Генеральної Угоди щодо тарифів і торгівлі (ГААТ). На початку 1980-х років зріс інтерес японських інвесторів до європейського ринку. 1981 року японські інвестиції в ЄС становили 5,3 млрд. дол., що є 11,6 % загальних прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в інші країни. 1985 року показник ПІІ Японії в Європу подвоївся до 11 млрд. дол. Між 1985-1989 рр. інвестиції становили 45 млрд. дол., із середнім щорічним показником 14,8 млрд. дол.⁹.

У 1960-х роках показники китайського експорту в торгівлі з ЄС становили 20%. Під час Культурної революції в Китаї відносини з ЄС різко погіршились. У травні 1975 р. ЄС установив дипломатичні відносини з Китаєм. 1978 року підписано Угоду про Всесторонню Торгівлю, за якою Європа надала Китаю статус Привілейованого Торгового Партнера як виключення для країни не члена ГААТ. 1988 року ЄС відкрило офіс Європейської Делегації в Пекіні, започаткувавши нову фазу співпраці між Китаєм та ЄС¹⁰.

Південна Корея стала останньою східно-азійською країною, з якою ЄС установив дипломатичні відносини у 1980-х роках. До 1970-х років економічні й торгові зв'язки були незначними: лише 7,8 % південнокорейського експорту йшло в ЄС, водночас як 70% – до США. У листопаді 1993 р. ЄС і Південна Корея підписали Угоду про співпрацю в торгівлі¹¹.

Загалом 80-і роки ХХ ст. характеризувалися значним зростанням японської економіки, посиленням економічного впливу Тайваню, Південної Кореї та Сінгапуру, політикою заохочення іноземних інвестицій Китаєм. У цей період ЄС посилювало своє економічне становище та зміцнювало зв'язки з АСЕАН і Східно-Азійськими країнами, підписуючи різноманітні угоди, надсилаючи представницькі делегації в ці країни, щоб підготувати платформу для подальшого розвитку Азійсько-Європейської Співпраці.

Країни Північно-Східної Азії (Японія, Китай та Південна Корея) вітали започаткування азійсько-європейського діалогу. Японія бажала розширити свої відносини з ЄС, покращити доступ своїх товарів та інвестицій до його ринків. Це допомогло б їй зменшити залежність від США та посилити свою присутність та участь в азійських справах. Китай також вітав ініціативу АСЕАН про Азійсько-Європейський Форум. Пекін бажав отримати більше інвестицій від ЄС. Південна Корея з новою індустріалізованою економікою воліла посісти помітне місце на міжнародному ринку, особливо в Азії та порушити своє «болюче» політичне питання про возз'єднання Північної та Південної Кореї.

Для країн ЄС поштовхом до більш тісної співпраці з Азією на початку 1990-х років можна вважати події, що відбувалися на міжнародній арені на той час. Сполучені Штати готували північноамериканську Угоду про вільну

торгівлю (NAFTA) та посилювали транстихоокеанську співпрацю через Азійсько-Тихоокеанську економічну співпрацю (АПЕК) (1989 р.) спочатку з 12 учасниками, 1991 року – 15 країнами, а 1994 року країн-членів налічувалося вже 18. АПЕК стала відігравати все більш значиму роль в об'єднанні північноамериканських та азійських економічних систем.

Прем'єр-міністр Сінгапуру Го Чок Тонг запропонував зміцнити співпрацю між Азією та Європою під час візиту в Німеччину й Велику Британію у квітні 1994 р. і потім на Саміті вищого рівня регіональних економістів Європи і Східної Азії в Парижі у вересні 1994 р. У жовтні 1994 р. Прем'єр-міністр Го Чок Тонг офіційно висловив цю пропозицію Прем'єр-міністру Франції Е. Баладуру, який обіймав посаду Голови Комісії ЄС із проблем організації самітів вищого рівня Європи та Азії. У грудні 1994 р. Європейський Союз оголосив Нову Азійську Стратегію на підтримку пропозиції Сінгапуру¹².

1-2 березня 1996 р. в Банкоку (Таїланд) відбувся перший азійсько-європейський Саміт вищого рівня, в результаті якого офіційно утворився АСЕМ. У ньому взяли участь 10 азійських країн (Бруней, Корея, Індонезія, Малайзія, Японія, Філіппіни, Таїланд, Китай, Сінгапур, В'єтнам), 15 країн Європейського Союзу (Ірландія, Велика Британія, Австрія, Бельгія, Португалія, Данія, Німеччина, Голландія, Греція, Італія, Люксембург, Франція, Фінляндія, Іспанія, Швеція) та Європейська Комісія (ЄК).

Утворення Форуму азійсько-європейської співпраці мало велике значення у відносинах двох частин світу. Кажучи про значення цієї події, Голова Європейської Ради Ж.Сантер підкреслював: «Поява АСЕМ – це значна віха в розвитку відносин між Європейським Союзом та Азією, що відображає заповітне прагнення двох частин світу до зближення»¹³.

На першому саміті (АСЕМ 1) досягнуто домовленості з 17 питань у галузі торгівлі, інвестицій, фінансів, митних відносин, навколишнього середовища, народної дипломатії, здійснені деякі проекти, такі, як будівництво загальноазійської залізничної системи, план співпраці в Мікрорегіоні Меконг, проект будівництва Азіатсько-європейського центру технологій захисту навколишнього середовища.

Саміт АСЕМ 2 відбувся у Лондоні (Велика Британія) 3-4 квітня 1998 р. На цьому Форумі були прийняті Декларація про фінансово-економічне становище Азії, а також Домовленості про заходи Європи щодо надання допомоги Азії у подоланні фінансової кризи 1997 року. На Саміті також були прийняті 6 важливих документів для подальшого функціонування АСЕМ: «Рамки азійсько-європейської співпраці» (Asia-Europe Cooperation Framework, AECF), План дій у сприянні торгівлі (TFAP – Trade Facilitation Action Plan), План дій сприяння розвитку інвестування (IPAP – Investment Promotion Action Plan), Акт про створення Групи фахівців з інвестицій, Акт про створення Групи азійсько-європейських перспектив й Акт про

створення Азіатсько-європейського Центру охорони навколишнього середовища в Таїланді. Саміт затвердив 8 пропозицій по зміцненню співпраці у галузі науки і технологій, охорони історичної та культурної спадщини, медицини, добробуту дітей.

Зустріч на вищому рівні АСЕМ 3 відбулася в Сеулі, Корея (20-21 жовтня 2000 р.). Тема Саміту 3: «Партнерські відносини в ім'я процвітання і стабільності в новому тисячолітті». На ньому були прийняті такі важливі для подальшого діалогу документи, як «Рамки азійсько-європейської співпраці 2000» (AECF-2000), що стали Статутом Форуму; Сеульська декларація про мир на Корейському півострові¹⁴.

22-24 вересня 2002 р. проведено Саміт вищого рівня АСЕМ 4 у Копенгагені (Данія). Основними темами дискусій стали: ситуація у світі після подій 11 вересня 2001 р. та нові проблеми безпеки, пріоритет економіки, фінансів Регіону в умовах глобалізації, зміцнення співпраці в галузі політики й безпеки, стимулювання економічної співпраці (торговельний і фінансовий обмін, підтримка у колі переговорів з ВТО (WTO), співпраця з розвитку трудових ресурсів, у розв'язанні соціальних проблем (релігія, раси, ліквідація голоду і зменшення бідності). Саміт прийняв Декларацію Форуму про боротьбу проти міжнародного тероризму, Декларацію про мир на Корейському півострові.

АСЕМ 5 відбувся у Ханой (В'єтнам) 8-9 жовтня 2004 р. під гаслом: «Шлях до більш реалістичних та істотних азійсько-європейських партнерських відносин». Це був історичний Саміт, тому що вперше АСЕМ розширився з 26 до 39 членів. Було прийнято 13 нових учасників, серед яких 3 азійські країни (Камбоджа, Лаос і М'янма – члени АСЕАН) і 10 нових членів ЄС (Кіпр, Чехія, Естонія, Угорщина, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Словаччина і Словенія)¹⁵.

У межах форуму АСЕМ 5 відбулося багато різноманітних суспільних заходів: третя конференція азійсько-європейських партнерів-парламентів, народний форум Азія-Європа, Азійсько-європейський форум профспілок, 9-й Азійсько-європейський форум підприємців, семінар про досягнення й перспективи азійсько-європейської співпраці, виставка-ярмарок з торгівлі, освіти, туризму, Азійсько-європейський форум культурної розмаїтості та обміну, концерт азійських та європейських мистецьких колективів, тиждень азійських та європейських фільмів.

На саміті вперше прийнято Ханойську декларацію про більш тісні партнерські економічні відносини між Європою та Азією, а також Декларацію про діалог культур, цивілізацій і напрямів у роботі АСЕМ¹⁶. Було прийнято і 9 пропозицій по зміцненню співпраці між Європою та Азією за такими напрямками: Співпраця АСЕМ із впровадження телекомунікаційних та інформаційних технологій у розвиток трудових ресурсів і підвищення їх можливостей, організація семінару в рамках АСЕМ з питань азійсько-європейської науково-технологічної співпраці, розвиток азійсько-європейсь-

кої співпраці з питань контролю й протидії поширенню СНІДу, проведення азійсько-європейської торгово-інвестиційної виставки, розробка Установчих документів Азійсько-європейського форуму молодих керівників вищого рівня, упровадження пропозицій зі зміцнення безпеки в азійсько-європейському регіоні, проведення 2-го етапу Програми стипендій ASEM DUO, налагодження діалогу між релігіями, створення Азійсько-європейського дослідницько-освітнього центру з питань безтермінового навчання¹⁷.

Оцінюючи АСЕМ 5 у Ханой, Прем'єр-міністр В'єтнаму Фам Ван Кхай підкреслив: «Вищий рівень АСЕМ – це вищий рівень прагнення і рішучості до змін з метою просування партнерських відносини між Азією та Європою на етап більш істотної та ефективної співпраці»¹⁸.

Мета і принципи роботи АСЕМ відображені у «Рамках азійсько-європейської співпраці» (AECF), прийнятих на АСЕМ 2 і доповнених «AECF-2000» на АСЕМ 3. Хоча це і не юридичний документ, що не вимагає обов'язкового виконання (Форум не є структурованою організацією), «Рамки співпраці» були одногосно прийняті всіма членами, тому всю діяльність підпорядковано зазначеним там цілям і принципам¹⁹.

Основні цілі діяльності Форуму зафіксовані в Декларації Голови саміту АСЕМ 1 у Банкоку: «Створення загальних партнерських відносин в ім'я розвитку і зміцнення Азії та Європи», а також створення глибокого розуміння між рівноправними партнерами²⁰. Усі учасники підкреслили те, що загальна мета – це «збереження і зміцнення миру, стабільності, а також створення необхідних умов для розвитку економіки і міцного суспільства»²¹. Посилення політичного діалогу, зміцнення економічної співпраці не лише між урядами, а й промисловими регіонами, усіма прошарками суспільства – це і є завдання АСЕМ.

Основні принципи, на яких базується діяльність АСЕМ:

- Рівноправність і повага один до одного. У минулому відносини між країнами Азії та Європи були колоніальними, потім, після Другої світової війни, це були стосунки «донора – отримувача», де європейські країни, надаючи фінансову допомогу, намагалися впливати на колишні країни-колонії. Європа завжди була у пануючому становищі щодо Азії. Збереження принципу рівноправності й поваги один до одного є дуже важливим для розвитку АСЕМ в умовах розмаїтості культури, історії, суспільно-політичного ладу і рівня розвитку країн-учасників АСЕМ.

- Принцип неофіційності. Він виявляється в тому, що АСЕМ – це лише форум із співпраці, що не має регламентованої структури керування. Принцип неофіційності створює для учасників діалогу умови прямоти, реалістичності та ефективності.

- Принцип єдності. Усі рішення підлягають обговоренню та узгодженню, не існує переговорів, підписання або голосування. Принцип єдності допоміг у закладенні основи співпраці²².

Діяльність АСЕМ базується на політичному діалозі, тому основна *структура роботи* Форуму – це система засідань. Саміт на вищому рівні – це вищий вирішальний рівень АСЕМ. Його учасники – це глави держав або урядів країн-учасниць, а також Голова Європейської Комісії та Секретар від АСЕАН. Саміт проводиться один раз у два роки, по чергово то в Європі, то в Азії. До нині було 7 Самітів на вищому рівні, 8-й відбудеться у Бельгії у жовтні 2010 р.

Міністри закордонних справ і дипломатичні працівники вищого рангу (Senior Official's Meeting) відповідають за загальне керівництво діяльністю АСЕМ. Засідання Міністрів закордонних справ (Foreign Minister's Meeting, (FFM)), Міністрів економіки (Economic Minister's Meeting) і Міністрів фінансів (Financial Minister's Meeting) періодично скликаються для обговорення конкретних заходів для впровадження рішень Самітів на вищому рівні.

Засідання дипломатичних чиновників вищого рангу (SOM) відбувається один раз у два роки і готує пропозиції по загальній співпраці для доповіді на FMM. Саміт на вищому рівні може винести рішення дострокових зборів за необхідністю, якщо на те є загальна згода. Чиновники вищого рангу в галузі комерції та інвестицій (SOMTI), Заст. міністрів фінансів, митниці керують співпрацею відповідно у своїй галузі²³.

АСЕМ не має секретаріату, тому його постійною діяльністю керують 4 координатори, два з них – представники Азії та два – Європи. В обов'язки Координаторів входить збір і подача інформації від усіх членів, заміна представників свого регіону за спільною згодою, попередня підготовка всіх видів діяльності. Керуючі координатори можуть проводити засідання в будь-який час за необхідністю і спільною згодою. З боку Азії, Північно-Східна Азія обирає одного керуючого, АСЕАН також направляє одного. З європейської сторони, Європейська Комісія є постійним Координатором, і дійсний Голова ЄС – другий координатор. Міністерство закордонних справ кожної країни обирає одного дипломатичного працівника для постійного зв'язку з координаторами АСЕМ.

Кожен член АСЕМ має право внести пропозиції. Для схвалення ініціативи вона повинна бути підтримана всіма членами, відповідати цілям і принципам «Рамок співпраці 2000». Існують такі критерії відбору раціоналізаторських пропозицій: їх вагомість внесення в реалізацію завдань і перспектив АСЕМ; рівень забезпечення участі багатьох членів; мають бути накреслені чіткі цілі, усі сторони-учасниці, предмет обслуговування, можливі витрати і фінансові можливості, не схожість з іншими пропозиціями; вітається наявність співавтора. Висловлювати ініціативи мають право, переважно, члени АСЕМ, однак можуть бути запрошені й учасники поза АСЕМ, затверджені на SOM.

АСЕМ – відкритий форум. Прийняття нових членів відбувається у кілька етапів. Вступ нового учасника має бути одногосно схвалений усіма

керівниками АСЕМ, а також виконані всі умови «Рамок азійсько-європейської співпраці 2000». У процесі прийняття розглядаються сильні сторони претендента і можливості внесення ним своєї долі в розвиток АСЕМ. Вступ проходить у два етапи. Перший крок: потрібно одержати підтримку членів свого регіону, тобто Азії чи Європи. Потім країна-претендент затверджується на Саміті АСЕМ вищого рівня за згодою всіх країн-членів. АСЕМ не має спостерігачів²⁴.

Для здійснення накреслених завдань, Азія та Європа докладають чимало спільних зусиль для співпраці у політиці, економіці, культурі тощо. Пройшло вже 7 самітів вищого рівня, проведено сотні заходів і безліч ініціатив з трьох основних напрямів: політичного діалогу, економічної співпраці, культурного обміну. Особливо потрібно виділити величезну кількість заходів Азійсько-Європейської Фундації, що покликана об'єднувати народи двох континентів і робить свій внесок у зміцнення інтеграції, дружби між двома частинами світу.

Стосовно політичного діалогу, АСЕМ концентрується на проблемах, що цікавлять усі сторони, на основі прийнятих принципів. Політичний діалог зосереджений переважно на глобальних проблемах безпеки і розвитку, контролю над озброєнням, боротьби проти міжнародного тероризму, традиційних проблемах безпеки й нетрадиційних (організована злочинність, торгівля наркотиками, відмивання грошей, торгівля жінками і дітьми тощо), проблемах навколишнього середовища, здоров'я суспільства (СНІД, САРС) тощо. Особливу увагу АСЕМ приділяє ролі та реорганізації ООН, значенню багатогранної співпраці, оголошенню декларацій про гострі світові проблеми, такі, як ситуація на Корейському півострові, Близькому Сході тощо.

Економічна співпраця – один із головних напрямів азійсько-європейської співпраці, зосереджений на стимулюванні торгівлі, інвестицій між Європою та Азією, зміцненні співпраці в комерційному світі. АСЕМ визначив три основних інструменти економічної співпраці: план дій у сприянні торгівлі (ТФАР), план дій щодо інвестицій (ІРАР) та азійсько-європейський форум підприємців (Asia-Europe Business Forum - АЕВФ)²⁵.

План дій у сприянні торгівлі (ТФАР) конкретизував цілі й напрями економічної співпраці загальними зобов'язаннями по зменшенню бар'єрів безмитної торгівлі, підвищенню прозорості й посиленню розвитку торгівлі між Азією та Європою. Плани створюються для кожної галузі й кожного періоду. ТФАР на період 1998-2000 рр. виокремив сім пріоритетних сфер – спрощення митних процедур, урядові закупки, профілактика епідемій, право інтелектуальної власності, свобода пересування комерсантів та інших комерційних послуг. ТФАР на період 2000-2002 рр. був доповнений торгівлею електронікою.

План дій сприяння розвитку інвестицій (IPAP) проводився за двома напрямками: 1) політичний діалог з метою створення сприятливих умов для торгівлі, інвестицій, 2) безпосередні заходи для сприяння торгівлі та інвестиціям. У підсумку створено Інвестиційну мережу АСЕМ, інформаційну базу з інвестицій і Мережу зв'язку АСЕМ²⁶.

Азіатсько-європейський форум підприємців є важливим інструментом для ділових кіл Азії та Європи для обміну інформацією, зустрічей та співпраці. Окрім того, існує співпраця в галузі фінансів. Створено Трастовий Фонд АСЕМ (ASEM Trust Fond) і Мережу європейських фінансових фахівців. Фонд довіри створено у червні 1998 р. Фонд із 42 млн. євро взяв зобов'язання на виконання понад 70 конкретних проектів із надання допомоги азійським учасникам для врегулювання банківсько-фінансової системи. Учасники АСЕМ також співпрацюють у багатосторонніх економічних форумах, особливо в рамках Всесвітньої Торговельної Організації (WTO).

Форум Азійсько-Європейської співпраці, однак, має й певні труднощі: інтереси, пріоритети азійських країн відрізняються від європейських. Азійська Сторона прагне до інтенсивної торгово-економічної співпраці, а країни ЄС наполягають на більш тісному політичному діалозі, проблемі демократії в азійських країнах.

Співпраця європейських та азійських країн у рамках АСЕМ протягом років поступово зміцнюється, позиція країн-учасниць на світовій арені посилюється, що є здобутком для обох сторін. Зміст двосторонньої співпраці якісно розширюється з роками, кількість учасників та їх активність у роботі Форуму підвищується, що загалом є значним внеском у стимулювання багатогранної співпраці²⁷.

У результаті проведеного дослідження можна зробити низку висновків та узагальнень. АСЕМ є найбільшим форумом із співпраці між Європою та Азією. Він може розглядатися як цінний експеримент складної інституалізаційної системи, що складається з багатьох різнопланових складових і поєднує в собі різні національні, ментальні підходи до міжнародної співпраці.

Спільна діяльність ЄС і країн Південно-Східної Європи в рамках АСЕМ за 14 років свого існування пройшла значний шлях формування, розвитку й виявлення загальних інтересів та аспектів взаємовигідного, рівноправного, ефективного діалогу в політиці, економіці, на рівні міжсуспільних відносин й досягла значних результатів.

АСЕМ являє собою форум міжцивілізаційного діалогу між Європою та Азією. Два континенти мають давні культурні й торговельні зв'язки, що стали підґрунтям для нового етапу розвитку взаємовідносин між ЄС та країнами Південно-Східної Азії наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття.

Після розпаду біполярної системи світу на початку 1990-х років, Південно-Східна Азія стала ареною боротьби за вплив у цьому регіоні між ЄС та США.

Багатогранна співпраця у рамках АСЕМ посилила політичні та економічні позиції ЄС та країн Південно-Східної Азії на світовій арені. Для Європейського Союзу, Форум Азійсько-Європейської співпраці став інструментом впливу в регіоні Північної та Південно-Східної Азії з метою отримання доступу до величезних азійських ринків, преференції в торгівлі, здійснення спільних проєктів в галузях промисловості. ЄС відіграє стабілізуючу та збалансовуючу роль у регіоні.

АСЕМ хоч і не набув статусу організації, а є форумом для діалогу й співпраці, посідає значне місце в Спільній зовнішній і безпековій політиці Європейського Союзу щодо Азійського регіону.

Країни Південно-Східної Азії, завдяки спільній діяльності в рамках АСЕМ, поглибили співпрацю в межах регіону та інтенсифікували власні інтеграційні процеси. Азійсько-Європейський Форум виявив значний потенціал для розвитку відносин у різних галузях для всіх його учасників. Співпраця більш ніж 40 країн світу в рамках Форуму допомагає зміцненню миру, стабільності, подоланню бідності в світі, підвищенню ефективності в спільній боротьбі проти тероризму, СНІДу та інших загроз і викликів безпеці на міжрегіональному рівні. Можна спрогнозувати, що, незважаючи на низку труднощів, АСЕМ буде зміцнюватися і розвиватися, з огляду на постійне зростання інтересу до нього як в Європі, так і Азії й поступове розширення кількості членів Форуму.

---

¹ Presentation /[Електронне джерело]/. – офіційний сайт АСЕМ 8 Summit in Brussels. – режим доступу: www.asem8.be/presentation. – P.1,2.

² Presentation /[Електронне джерело]/. – офіційний сайт АСЕМ 8 Summit in Brussels. – режим доступу: www.asem8.be/presentation. – P.1,2.

³ Asia-Europe Cooperation and the role of Vietnam/ edited by Nguyen Duy Quy, Nguyen Thu My, Duong Phu Hiep. Vietnamese Academy of social sciences. –Hanoi: National Political Publishers, 2004. – P.25.

⁴ Lay Hwee Yeo. Political Cooperation between the EU and ASEAN: Searching for a Long-Term Agenda and Joint Projects // EU - ASEAN: facing economic globalisation. / Editors: Paul J. J. Welfens, Cillian Ryan, Suthiphand Chirathivat, Franz Knipping. – Berlin –London, 2009. .- P.47.

⁵ Див. Luhulima, C.P.F. Asia-European Community Relations: Some Dimensions of Inter-regional cooperation. Paper presented at International Conference on Asean and European Community. – Singapore, 1992.

⁶ Lay Hwee Yeo. Political Cooperation between the EU and ASEAN: Searching for a Long-Term Agenda and Joint Projects // EU - ASEAN: facing economic globalisation. / Editors: Paul J. J. Welfens, Cillian Ryan, Suthiphand Chirathivat, Franz Knipping. – Berlin – London, 2009. – P.50.

⁷ Rueland J. The Asia-Europe Meeting (ASEM): Towards a New Euro-Asean Relationship. Universitat Rostock (Rostock Information zu Politik und Verwaltung.5). –2006. – P.16-17.

⁸ Towards a New Asia Strategy. Communication from the Commission to the Council. July 1994. /*COM/94/314 FINAL */ [Електронне джерело]/. – офіційний сайт Європейської Комісії ЄС – режим доступу: / http://ec.europa.eu/external_relations/asem/index_en.htm

⁹ Asia-Europe Cooperation and the role of Vietnam/ edited by Nguyen Duy Quy, Nguyen Thu My, Duong Phu Hiep. Vietnamese Academy of social sciences. –Hanoi, 2004. – P.26.

¹⁰ Ibid. – P.26.

¹¹ Ibid. – P.28.

¹² Towards a New Asia Strategy. Communication from the Commission to the Council. July 1994/*COM/94/314 FINAL * /[Електронне джерело]/. – офіційний сайт Європейської Комісії ЄС – режим доступу: / http://ec.europa.eu/external_relations/asem/index_en.htm

¹³ АСЕМ – Форум співробітництва. – Ханой, 2004.– С.12.

¹⁴ Asia-Europe Cooperation and the role of Vietnam/ edited by Nguyen Duy Quy, Nguyen Thu My, Duong Phu Hiep.Vietnamese Academy of social sciences. –Hanoi, 2004. – P.26.

¹⁵ Ibid. – P.26.

¹⁶ Фан Ван Кхай. Заключительное выступление на АСЕМ 5 //Нянзан – 2004. – 10 октября.

¹⁷ Asia-Europe Cooperation and the role of Vietnam/ edited by Nguyen Duy Quy, Nguyen Thu My, Duong Phu Hiep.Vietnamese Academy of social sciences. – P.28.

¹⁸ Фан Ван Кхай. Заключительное выступление на АСЕМ 5. //Нянзан – 2004. – 10 октября.

¹⁹ The Asian-Europe Cooperation Framework, 2000. /[Електронне джерело]/. – офіційний сайт Європейської Комісії. – режим доступу: [ttp://ec.europa.eu/external_relations/asem/index_en.htm](http://ec.europa.eu/external_relations/asem/index_en.htm)

²⁰ Chairman’s Statement, ASEM1. Bangkok, March, 1996 /[Електронне джерело]/. – офіційний сайт АСЕМ5 – режим доступу: www.asem5.gov.vn

²¹ Рамки азиатско-европейского сотрудничества 2000. АСЕМ Форум азиатско-европейского сотрудничества. Путь к более реалистичным и существенным партнерским отношениям.– Ханой, 2004. – С.168-178.

²² Asia-Europe Cooperation and the role of Vietnam/ edited by Nguyen Duy Quy, Nguyen Thu My, Duong Phu Hiep.Vietnamese Academy of social sciences. – P.75.

²³ Ibid. – P.77.

²⁴ Ibid. – P.78-79.

²⁵ Ibid. – P.97.

²⁶ Ibid. – P.99.

²⁷ Нгуен Зи Ниен. Развитие АСЕМ и Саммит высшего ранга АСЕМ 5 в Ханое //Коммунистический журнал. –2004. – № 19.

Стаття посвящена історії формування Форуму Азіатсько-Європейського співробітництва (АСЕМ), цілям, принципам його діяльності, досягненням і ролі ЄС в цьому процесі.

Ключевые слова: *Європейський Союз, Юго-Восточная Азия, співробітництво, Азіатсько-Європейський Форум.*

This article is about the history of creation of Asia-Europe Meeting (ASEM), mechanism and principles of ASEM activities, what Forum has been doing since its establishment and the role of EU in the ASEM process.

Key words: *European Union, Asia Pacific, collaboration, Asiatic-European Forum.*